

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

24.
ARAŞTIRMA SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT

29 MAYIS – 2 HAZİRAN 2006
ÇANAKKALE

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayın No : 3080-2
Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No: 120-2

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Fahriye BAYRAM

Birnur KORAL

Kapak ve Uygulama

Suna HÖKENEK

ISBN: 978-975-17-3247-7 (2. CİLT)

978-975-17-3245-3 (TAKIM)

ISSN: 1017-7663

Kapak Fotođrafı: *Michael HOFF*

(Rough Cilicia Archaeological Project: 2005 Season)

Not : Bildiriler, sahiplerinden geldiği şekliyle ve geliş sırasına göre yayımlanmıştır.
Kitapta yayımlanan yazıların tüm sorumluluğunu yazarlarına aittir.

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIğI
DÖSİMM BASİMEVİ
ANKARA-2007

İÇİNDEKİLER

Maria ANDALORO Küçük Tavşan Adası: Final Report 1996–2005	1
Karl STROBEL, Cristoph GERBER Das Internationale Tavium–Project Bericht Über Die Kampagne Des Jahres 2005	15
Thomas ZIMMERMANN Hatti'den Yeni Haberler: Kalınkaya'nın Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı Mezar Buluntuları Hakkında İlk Gözlemler	35
Ergün LAFLI A Roman Rock–Cut Cult Niche At Paphlagonian Hadrianoupolis	43
Charles Brian ROSE, Reyhan KÖRPE The Granicus River Valley Survey Project, 2005	67
Levent Egemen VARDAR Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri YüzeY Araştırması: Ankara İli, 2005	79
B. Yelda OLCAY UÇKAN Frigya (Phrygia) Bölgesindeki Kaya Kiliseleri	101
Nurettin ÖZTÜRK, Birol CAN Erzurum Müzesi Cam Eserleri	113
B. Yelda OLCAY UÇKAN, Elif UĞURLU, Zeliha Demirel GÖKALP, Muradiye BURSALI 2005 Yılı Olympos YüzeY Araştırması	123
Chrisopher H. ROOSEVELT Central Lydia Archaeological Survey: 2005 Results	135
D. Burcu ERCİYAS Komana Antik Kenti YüzeY Araştırması 2005	155
Giovanni SALMERI, Anna Lucia D'AGATA Cilicia Survey 2005	167
K. Serdar GİRGİNER 2005 Yılı Adana (Ceyhan) ve Kayseri (Develi) YüzeY Araştırmaları	173

Mustafa H. SAYAR Doğu Trakya Yüzey Araştırmaları 2005	197
Mustafa H. SAYAR Kilikya Yüzey Araştırmaları 2005.....	201
Hüseyin AKILLI Vaftiz Odası Restorasyonu	213
Ertuğrul DANIK Yukarı Fırat Bölgesi 2005 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırması	225
Marc WAELKENS Report On The 2005 Survey Season At Sagalassos.....	249
Candan ÜLKÜ Mersin Müzesi'nde Bulunan Bir Sütun Başlığı.....	267
Candan ÜLKÜ Silifke Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Saat, Para ve Tütün Keseleri.....	275
Aynur CİVELEK Muğla Müzesi'nde Bulunan Pişmiş Toprak ve Cam Unguentariumlar	283
Asnu-BİLBAN YALÇIN Boğaziçi Topografyası 2005 Yılı Araştırmaları	297
Alessandra GUIGLIA GUIDOBALDI, Claudia BARSANTI, Andrea PARIBENI, Asnu-BİLBAN YALÇIN Aya Sofya Müzesi Projesi, 2005: Beyazıt Bölgesi Mermer Buluntuları.....	311
Fikri KULAKOĞLU Gaziantep ve Adıyaman İlleri Kültür Envanteri Projesi 2005 Yılı Çalışmaları Sonuç Raporu.....	325
Tayfun YILDIRIM, Tunç SİPAHİ 2005 Yılı Çorum, Çankırı İlleri Yüzey Araştırması	335
Elif Tül TULUNAY Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: 2005 Yılı Yüzey Araştırması	351

DENİZLİ-HİSARKÖY MÜZE DEPOSUNDAKİ MİMARİ BLOKLAR

Bilal SÖĞÜT*

Denizli İli sınırları, antik dönem Phrygia, Lydia, Karia, Lykia ve Pisidia bölgelerinden alanların dahil olduğu bir coğrafyayı kapsamaktadır. Bu kavşak noktasının merkezini ise, Lykos Vadisi oluşturmaktadır. Lykos Vadisi'nin güneyinde Phrygia ile Pisidia bölgelerinin sınırını oluşturan Kadmos, batısında ise Phrygia ile Karia bölgelerinin sınırını oluşturan Salbakos Dağı bulunmaktadır. Lykos Vadisi ve yakın çevresinin bu jeopolitik önemine, bölgenin verimli arazileri de eklenince, bu çevre önemli bir kavşak ve merkez hâline gelmiştir. Lykos Vadisi ve çevresindeki yerleşim varlığına ait kalıntılar Kalkolitik Çağ'a kadar inmektedir ve Neolitik Çağ'a kadar ineceği de neredeyse kesin gibidir.

Oldukça eski bir yerleşim tarihine sahip olan bölgenin Klasik Dönemi hakkında antik kaynaklar önemli bilgiler içermektedir. Ancak bu döneme ait mimari eleman tespiti yapılamamıştır ve kazı yapılmadan bulunması da oldukça çok zor gözükmemektedir. Tüm Anadolu gibi, bölgede de Helenistik Dönem içerisinde yoğun sınır kavgaları olmuş, bu hareketlilik dönem boyunca devam etmiştir. M.Ö. 3. yüzyıldaki Seleukos idaresinin dışında, özellikle Pergamon krallarının politikalarına bağlı olarak, M.Ö. 2. yüzyılda da önemli gelişmeler ve etkileşimler olmuş ve yeni kentler kurulmuştur. Daha çok barış dönemlerinin de etkisiyle, Roma İmparatorluk ve Bizans Dönemleri boyunca büyük yapılar inşa edilmiştir. Tarihî devirler içerisinde, insan tahribatlarının dışında sürekli olarak depremler sonucu yapılar yıkılmış ve bölge halkı büyük gayretler göstererek bu yapıları tekrar ayağa kaldırmıştır¹. Bu ayağa kaldırmalarda imparator yardımları da çok önemli olmuştur.

* Yrd. Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli/TÜRKİYE

1 Bölgede görülen depremler için bkz. C. Humann-vd., *Altertumer von Hierapolis*, 1898, 23-24; D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the end of the Third Century After Christ*, 1950, 564; D. B. Ferrero, "Hierapolis", *Aslantepe, Hierapolis, Iasos, Kyme. Türkiye'deki İtalyan Kazıları*, 1993, 110; E. Guidoboni, *Catalogue of Ancient Earthquakes in the Mediterranean Area up to 10th Century*, 1994, 174-177, 188-190, 194-195; H. Malay, "Miletos ve Civarındaki İki Büyük Deprem", *Milet Müzesi Yıllığı* 4, 2000, 37; C. Şimşek-A. Ceylan, "Laodikeia'da Tespit Edilen Bir Deprem ve Diocletianus'a İthaf Edilen Bir Yazıt (Lykos Laodikeia'sı)", *Archivum Anatolicum* IV.1, 2003, 155.

Bölgede Helenistik ve Roma İmparatorluk dönemleri boyunca kullanılan malzemeleri, bunlar ile ilgili mimari uygulamaları ve bölgeler arası mimari etkileşimleri görmek amacıyla bölgesel bir çalışma başlatmıştık. Bunun için öncelikle Pamukkale'deki Hierapolis Arkeoloji Müzesi'nde bulunup izinleri alınan mimari bloklar üzerine çalışmalar yapıldı². Uzun yıllar önce kazılarda bulunmuş ve çevre yerleşimlerden getirilmiş, şimdi müze deposu ve bahçesinde korunmakta olan mimari bloklar üzerinde yapılan inceleme ve değerlendirmeler çok yararlı sonuçlar ortaya koymuştur³.

Denizli İli sınırları içindeki yerleşim merkezlerine getirilen mimari bloklar ile ilgili yapılan bir ön tarama da verimli sonuçların ortaya çıkacağını göstermiştir. Buna bağlı olarak merkezde başlatılan çalışmalar, bölgede yapılan kazı malzemelerine dokunmaksızın, yerleşim merkezleri ve müze depolarında bulunan mimari blokların incelemesi şeklinde devam etmektedir. Bunlardan ilki aynı zamanda Denizli Müzesi Müdürlüğü'ne bağlı bir deponun da bulunduğu Hisarköy yerleşimidir⁴.

Denizli'ye bağlı yerleşim merkezlerindeki mimari bloklar ile ilgili bu taramaya, gelecek yıllarda da devam edilecektir. Böylece bölgede kullanılmış olan malzeme ve mimari elemanların dışında, bunların mimari uygulamaları hakkında da çok değerli tespitlerin yapılması düşünülmektedir⁵.

2 Söğüt, B., "Hierapolis Roma Hamamında Bulunan İon Başlıkları", *2. Araştırma Sonuçları Toplantısı-1*, 2005, 301-308; Söğüt, B., "Hierapolis Arkeoloji Müzesindeki M.Ö. 1.-M.S. 1. yüzyıla ait Bezemeli Mimari Elemanlar", *Ramazan Özgan'a Armağan*, 2005, 349-371.

3 B. Söğüt, "Phrygia Hierapolis'inde Yeni Bir Çeşme Anıtı", *Archivum Anatolicum* 5, 2002, 193-202; B. Söğüt, "Hierapolis Arkeoloji Müzesi Bahçesinde ve Güney Roma Hamamında Bulunan İonik Mimari Elemanlar İle İlgili Bir Değerlendirme", *Anadolu (Anatolia)* 28, 2005, 91-106.

4 Hisarköy'deki katalog, çizim ve fotoğraflama çalışmalarında ArAş. Gör. Zeliha Gider, Lisans öğrencilerimiz; Elif Gülşen, Selçuk Çaprak, Yakup Hiçdurmaz, Selma Çiftçi ve Didem Tekinay ile Hisarköy Muhtarı Mehmet Kablakoğlu'nun katkıları oldu. Ayrıca bölgede yaptığım tüm çalışmalarda Denizli Müzesi Müdürü Hüseyin Baysal ve Müze uzmanlarının her zaman yakın ilgi ve desteklerini gördüm. Çalışma ekibim ve yakın ilgilerini gördüğüm herkese tekrar teşekkür etmek isterim.

5 Biz bu projede ağırlıklı olarak M.Ö. 1. binyıl ve sonrası dönemlere ait mimari elemanları çalışmayı hedeflediğimizden erken dönemlere inmek istemiyoruz.

Hisarköy (Attouda)

Hisarköy Köyü Denizli İli, Sarayköy İlçesi'ne bağlıdır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan Salbakos Dağı'nın kuzeyine yakın, doğu yamacında, doğuya doğru uzanan bir tepeye kurulan köy (Resim: 1), Attouda antik kenti üzerinde yer almaktadır⁶. Antik yerleşim üzerine kurulduğu için hiçbir imara izin verilmemiş, buna bağlı olarak da Hisarköy'ün doğusunda başka bir yere taşınmasına karar verilmiştir. Köyün taşınması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Eserlerden aralarında heykel parçalarının da bulunduğu bir grup Hierapolis Arkeoloji Müzesi'ne getirilmiş, diğer kısmı ise köyde bırakılmıştır. Köy merkezindeki mimari elemanlar yoğunluklu olarak köy camisinin önü, Tekke Mahallesi Çeşmesi çevresinde ve türbe içinde olmak üzere üç merkezde toplanmıştır. Bu üç merkezin yakın çevresinde de toplanmış mimari elemanlar vardır. Ayrıca köy içinde sokak kenarlarında ve ev duvarlarında yazıtlı ve yazısız pek çok mimari elemana rastlanmaktadır. Köy içerisinde toplam 126 blokun kataloğu yapılmıştır. Gelecek dönemlerde burada devam edecek araştırmalarla bu sayının artacağı kesindir.

Caminin önü aynı zamanda müze deposunun da önü olduğundan en çok parça burada toparlanmıştır. Toplanan mimari elemanlar belirli sırada, ancak gruplandırılmadan karışık olarak dizilmiştir (Resim: 2). Bazılarının üzerinde müze müdürlüğü tarafından verilmiş olan numaralar yer almaktadır. Bunların tamamının bir krokisi çıkarılmış ve krokideki sıralamaya göre eserler kataloglanmıştır (Resim: 3). Yapılan katalog çalışmasında, bizim verdiğimiz numara sonuna parantez içinde müze müdürlüğü tarafından verilen numaralar yazılmıştır. Çünkü bizim verdiğimiz katalog numarası sayısı, müze müdürlüğü tarafından verilen eser numarasından çok daha fazladır. Toplanan eserler arasında Attik-Ion ve Toskania sütun kaideleri, dikdörtgen ve kare postamentler, Dorik yivli sütun tamburu parçaları, Dor ve Korinth sütun başlıkları, arşitrav, friz,

6 Attuda hakkında bkz. W. M. Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia I*, Oxford, 1895, 165, 167-168; W. Ruge, "Attuda", II-2, 1896, 2259; W. H. Buckler-W. M. Calder, *Monuments and Documents from Phrygia and Caria*, MAMA VI, Manchester, 1939, 24-32; K. Bekle-N. Mersich, *Phrygien und Pisidien*, TIB 7, Wien, 1990, 46, 133, 195-196, 343 ; C. Şimşek, "Attouda Nekropolü", *Birinci Uluslararası Aşağı Büyük Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, Ed.:A. A. Öztürk, İzmir, 2001, 229-245; C. Şimşek-M. Okunak, "Attouda Seramikleri", *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu*, Eskişehir, 2002, 83-92.

kapı sövesi ve lentosuna ait bloklar, bronz heykel kaideleri, değirmen taşları, lahit tekne kısmı ile üzerinde Grekçe ve Arap harfleri ile yazılmış yazıtların olduğu mimari bloklar bulunmaktadır.

Cami önünde toplanan eserlerin haricinde, caminin duvarı, avlusu (Resim: 4) ve bahçe duvarında bulunan mimari bloklar da büyük bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Attouda kentindeki Meter Adrastos kültü ile ilgili kitabe de (K 93) bu caminin kuzeybatı köşesinde duvar taşı olarak kullanılmıştır (Resim: 5). Caminin kuzeyinde aşağı doğru eğimli olan yüzeyde ve caminin 40 m. kuzeyindeki Ali Gümüş'ün evinin önünde üst yapı elemanları bulunmaktadır. Bunlar cami ve yakın çevresinde mimari elemanları mermer kesinlikle önemli bir yapının varlığını göstermektedir. Bu yapının bir tapınak olma ihtimali yüksektir.

Mimari elemanların yoğun olduğu bir diğer yer ise Tekke Mahallesi Çeşmesi ve yakın çevresidir (Resim: 6). Hem çeşme duvarları, hem de çeşme önündeki teras duvarının büyük bir bölümü, devşirme mermer ve kireçtaşı, dolgu ve cephe malzemesi olarak kullanılmış olan mimari bloklardan oluşmaktadır. Duvardaki blokların bazılarının sadece düz olan bir yüzü görüldüğünden, ne oldukları kesin olarak belirlenememektedir. Görülen mimari elemanlar arasında soffitli arşitravlar, duvar blokları, oturma basamakları, kapı söve parçaları ve farklı Dor başlıkları görülmektedir.

Yoğun mimari elemanların bulunduğu bir diğer alan, Tekke Mahallesi'nde, mahalle çeşmesinin hemen kuzeyindeki türbe ve çevresidir. Türbenin bulunduğu alanın etrafını çevreleyen duvar, aynı zamanda yol kenarında da bir set oluşturmaktadır. Bu alan içerisinde türbe, küçük bir hamam ve yaşam alanları bulunmaktadır. Bu yapıların bahçesinde ve duvarlarda farklı mimari bloklar görülmektedir. Bunlar arasında postament, Toskania kaide, üzüm işliği ve yazıtlı bloklar vardır.

Köy içerisinde görülen mimari bloklar, evlerin bahçesinde ve sokak kenarlarında, tekli ve ikili-üçlü gruplar halindedir. Ayrıca evlerin duvarlarında, bazıları yazıtlı ve en azından bir kenarı görülebilen mimari bloklar dikkati çekmektedir.

Sütun Kaideleri

Kataloğu yapılan mimari elemanlar arasında, büyük bir çoğunluğu sütun kaideleri oluşturmaktadır. Sütun kaideleri normal ve postamentli olarak yapılmışlardır. Normal sütun kaideleri Attik-Ion ve Toskania tipindedir. Mermerden yapılmış olan Attik-Ion kaidelerde ölçü farklılıkları bulunmaktadır. Kaidenin bölümleri arasındaki oranlamalar ve profiller M.S. 2-3. yüzyıl özellikleri göstermektedir. Kireç taşından yapılmış olan Toskania kaidelerde ise ölçünün dışında profil ve tip olarak da farklılıkların varlığı dikkati çekmektedir⁷. Hem yuvarlak hem de çifte sütunların kaidesi olarak kullanılmış olan bu örneklerin 4 farklı tipi bulunmaktadır. Bunlardan birisi K18'de görüldüğü şekli ile kare yapısı ve profilleri ile tam klasik anlamda bilinen kaide tipidir. Diğeri ise, türbe içinde Ali Güzel'in evinde ahşap direk kaidesi olarak kullanılmış olan (K110), torus üzerinde dış bükey profilli bir astragal ile sütuna geçişin yapıldığı ve sonrasında yivsiz sütun gövdesinin devam ettiği tiptir (Resim: 7). K8 olarak numaralandırılan tip ise, Erken İmparatorluk Döneminde yarım kalmış örneklerde görülen, M.S. 4. yüzyılda yarım kalmış hâlinin bir modaya dönüştüğü, plinthe ve üzerinde köşeli dış bükey profilden oluşan kaidedir. Plinthe, torus ve üzerinde iç bükey bant biçimli bir geçiş elemanın yer aldığı kireçtaşı Toskania tipi kaide (K46), bu grup içerisinde tektir ve bu bölgede bilinen başka örneği yoktur. Bu kaidenin bilinen benzer örnekleri Helenistik Dönemde Pergamon'da gymnasium ve Agora Tapınağı'nda görülmektedir⁹.

Postamentler dikdörtgen ve kare olmak üzere iki şekilde yapılmıştır. Bunlardan dikdörtgen olan çifte sütun, kare olan ise normal silindirik biçimli sütun gövdesine aittir. Dikdörtgen ve kare alt bölüm üzerine yerleştirilen kaide bölümleri ise Toskania (K16) ve Attik-Ion (K3) olmak üzere iki tiptedir.

Burada çifte sütun gövdeleri için yapılmış olan dikdörtgen şekilli postamentlerde Toskania kaideler görülmektedir. Bir diğer örnek olan kare

7 Pergamon Exedra M'de görülen benzer kaide için bkz. F. Rumscheid, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus I-II*, 1994, Taf. 132.3.

8 Bkz. F. Rumscheid, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus I-II*, 1994, Yukarı Agora Tapınağı: Taf. 126.5, 127.1, Exedra D: Taf.132.1.

9 Nekropol ve burada bulunan seramikler hakkında bkz. C. Şimşek, "Attouda Nekropolü", *Birinci Uluslararası Aşağı Büyük Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, Ed.:A. A. Öztürk, İzmir, 2001, 229-245; C. Şimşek-M. Okunak, "Attouda Seramikleri", *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu*, Eskişehir, 2002, 83-92.

alt bölümlü, K2 numaralı postament üzerine yerleştirilen Attik-lon kaide farklı bir şekilde postament kenarından yaklaşık 0,5 cm. küçük yapılmıştır. Bu küçülmeye bağlı olarak postamentten kaideye geçişte bir profil oluşmuştur. Bu postament gövde alt ve üst bölümlerinde bulunan yatay bant biçimli ince yonulu yapılan işleme ile postament kaidesinden gövdeye geçişte ve gövdeden taç bölümüne geçişte görülen kyma revessa profili çoğunlukla Erken İmparatorluk Döneminde yaygın görülen bir düzenlemedir. Postamentin genelinde görülen işçilik de bu dönemi doğrulamaktadır. Yukarıda bahsedilen K16 numaralı Toskania kaideli postament de, bunlar gibi Erken İmparatorluk Dönemi malzemeleri arasında değerlendirilebilir.

Postamentler arasında farklı bir grubu oluşturan K3, K39, K40 ve benzeri postamentlerdir. Bunların postament tacı üstündeki kaidenin plinthe bölümü alt kısmı köşelerde bir plaster biçiminde şekillendirilmiştir. Bu sayede yan yüzler boyunca bir kanal oluşmuş ve oluşan kanal ile köşelerdeki ayaklar sayesinde postament Attik-lon kaideden tam olarak ayrılmıştır (Resim: 8, 9).

Malzeme olarak normal sütun kaideleri kireç taşı ve mermerden, postamentler ise sadece mermerdendir.

Sütun Gövdesi Parçaları

Mimari elemanlar arasında tambur ve sütun parçalarından oluşan üç farklı örnek tespit edilmiştir. Bu parçalardan birisi Dorik yivli (K32), diğer ikisi ise yivsizdir. Yivsiz olanlardan biri çifte sütun (K58), diğeri ise monoblok bir sütun tamburunun üst bölümüne ait parçadır (K94). Tespit edilen diğer sütun gövdesi parçalarını da aynı grup içerisinde değerlendirmek mümkündür. Malzeme olarak kireçtaşı ve mermerden yapılmıştır.

Sütun Başlıkları

Sütun başlıkları büyük bir oranda Korinth ve Dor tipindedir. Az da olsa Pergamon tipi başlığa (K113) rastlanmıştır. Beyaz ve gri olmak üzere, mermerin iki ayrı tipinden yapılmış olan Korinth başlıkları hem küçük, hem de büyük ölçekli yapılara aittir. Başlıklar arasında ölçü, malzeme ve tarih olarak farklı örneklerin tespit edilmiş olması, Korinth düzeninde yapıların çokluğunu ortaya koymaktadır. Kataloğu yapılan örnekler M.S. 2.-3 yüzyıllara aittir (Resim: 10).

Mermer ve kireçtaşından yapılmış olan Dor başlıkları ise genellikle orta ölçekli yapılardan gelmiş olmalıdır. Başlıkların profil, oranlama ve yüzeylerinde görülen işleme farklılığı Eken İmparatorluk Dönemi ile ilgili Dorik yapıların

varlığını ortaya koymaktadır. Dor başlıkları arasında M.S. 1. yüzyıl başlarına kadar inen özelliklerin görülmüş olması, Attouda malzemeleri arasında Dor başlığı kullanımının diğer başlıklara göre daha eski olduğunu göstermektedir (Resim: 11, 12). Şimdilik bazı şüpheler olmakla birlikte, Dor başlıkları arasında Helenistik Dönem içerisinde en azından M.Ö. 2. yüzyıla ait örneklerin çıkacağı neredeyse kesin gibidir.

Üst Yapı Elemanları

Üst yapıya ait mimari elemanlardan arşitrav, friz, arşitrav-friz ve korniş blokları tespit edilip kataloglanmıştır. Büyük ölçekli yapılara ait ölçü ve bezeme farklılıkları tespit edilen mimari elemanların bulunması, Korinth düzenindeki yapıların varlığını ortaya koymaktadır. Özellikle cami avlusunda ve Tekke Mahallesi Çeşmesi çevresinde soffitleri de görülebilen mimari elemanlar bulunmaktadır. Arşitravlar üç fascialı ve fascia geçişlerinde inci-payet ve urgan bezemeli, taç kısmı açık-kapalı palmet ve lon kymationu işlemeli ve soffitler asma filizi ve dalga betimlemelidir (K88, 101-102). Bunların dışında soffitleri bezemesiz sütun arşitravları da tespit edilmiştir (K100).

Cami avlusunda, cami bahçe duvarı ve Ali Gümüş'ün evinin önünde bulunan mimari bloklar arasındaki frizler (K75 ve K89) birbirine yakın örneklerdir. Blokların taç kısmı lon ve Lesbos kymationu, dış bükey friz bölümü ise ranke bezemelidir (Resim: 13).

Korniş blokları ile ilgili farklı örnekler, cami bahçe duvarı ve Ali Gümüş'ün evinin önünde tespit edilmiştir. Özellikle Ali Gümüş'ün evinin güneyinde bulunan mimari bloklar arasındaki dış sırası, geison ve simadan oluşan parçalar aynı yapının blokları olmalıdır (Resim: 14). Malzemelerin tamamı mermerden yapılmıştır.

Kapı Söve Lento Blokları

Mermer mimari elemanlar arasında fascialı olarak profillendirilmiş, bezemeli ve bezemesiz kapılara ait söve/lento blokları incelendi. Bunlardan Tekke Mahalle Çeşmesinde bulunan blok (K103) Erken İmparatorluk Dönemine ait olmasına rağmen, müze deposunda incelenen örnek (K40) M.S. 2. yüzyıla ait olmalıdır.

Yazıtlı Bloklar

Duvar, kaide, dörtgen blok ve duvar taşları üzerine yazılmış olan 9 yazıtlı blok incelenmiştir. Bunların 8 tanesi Grekçe, 1 tanesi ise Osmanlıca'dır. Bunların arasında daha önce yayımlananlar olmakla birlikte, ilk defa tespit edilenler de vardır. Yazıtlar ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Değirmen ve İşlik Malzemeleri

Antik dönemde yaşayan insanların günlük kullanımı ile ilgili bazalttan yapılmış değirmen ve mermerden yapılmış işlik blokları da ele geçmiştir. Bunlar zeytinyağı ve üzüm işliklerine ait olmalıdır. Zeytinyağı işliğinde, Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde Anadolu'da özellikle M.S. 4. yüzyıldan itibaren daha yaygın olarak kullanılmaya başlayan vidalı pres altlığına ait blok, yan kenarlarında ahşap yerlerinin de görüldüğü yarım bir parçadır. Adi mermer ya da Mol Mehmet Taşı olarak bilinen malzemedan yapılmış olan parçanın sağlam şeklini belirlemek için bu şekli de yeterli olmaktadır. Diğerine göre sağlam olarak ele geçirilmiş olan üzüm işliği bloku ise son zamanlara kadar kullanılmış olmalıdır.

Lahit Teknesi

Üzerine Attouda kentinin kurulmuş olduğu tepenin kuzey, doğu, güney ve kısmen de batı yönünde nekropol alanları bulunmaktadır. Buralarda farklı tiplerde mezarlar tespit edilmiştir⁹. Özellikle köye gelen yolun üst kesitlerinde bu mezarların bir bölümünün arka kısımları hâlâ görülebilmektedir. Bu mezarlardan köy içine getirilip uzun süre su yalağı olarak kullanıldıktan sonra, şimdi müze deposunda korunmakta olan, sade ve yüzeyinde herhangi bir betimlemenin olmadığı bir lahit teknesi vardır. Müze deposunda diğer mimari blokların yanı sıra, Lykos Vadisi ve çevresindeki kentlerde Tümülüs Tepesi'ne dikilen falloslardan iki örnek de sergilenmektedir¹⁰.

9 Nekropol ve burada bulunan seramikler hakkında bkz. C. Şimşek, "Attouda Nekropolü", *Birinci Uluslararası Aşağı Büyük Menderes Havzası Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, Ed.:A. A. Öztürk, İzmir, 2001, 229-245; C. Şimşek-M. Okunak, "Attouda Seramikleri", *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu*, Eskişehir, 2002, 83-92.

10 Denizli-Çivril Ovası'nda görülen falloslar ile ilgili olarak bkz. B. Söğüt-C. Şimşek, "Çivril ve Çevresindeki Arkeolojik Kalıntılar", *Dünden Bugüne Çivril Sempozyumu*, (2002), 283-284, Res. 15-16.

Sonuç olarak Hisarköy Köyü'nde yapılan katalog çalışmasında incelenen 126 blok ve blok parçalarının; mermer, kireçtaşı, bazalttan yapıldığı tespit edilmiştir. Mermerin beyaz, gri, sarı ve damarlı gibi farklı örnekleri bulunmaktadır. Yapılan incelemelere göre M.Ö. 2. yüzyılda Attouda kentinde, kireçtaşı malzemelerden bazı önemli yapıların inşa edildiği anlaşılmıştır. Bundan sonra en yoğun imarın görüldüğü dönemlerden biri ise Erken İmparatorluk Dönemidir. M.S. 2. yüzyıldan itibaren yoğun yapılaşma artarak devam etmiştir.

Attouda kentinde Helenistik Dönem içerisinde, özellikle M.Ö. 2. yüzyılda mimari olarak Pergamon etkisinde olduğu anlaşılmaktadır. Roma İmparatorluk Döneminde ise çoğunlukla Aphrodisias etkisindedir. Bu etkiler Attouda'nın Lykos Vadisi kentlerinden daha çok, Salbakos Dağı'nın batısında bulunan Aphrodisias gibi kentlerle daha yoğun ilişki içerisinde olduğunu doğrulamaktadır. Ancak bu ilişkiler kış aylarında oldukça zor olmalıydı. Attouda bu çevre için merkez kent konumundadır ve hatta özellikle yaz aylarında bölgenin ticarî merkezi olarak işlev görmüş olmalıdır.

Resim 4: Cami önünde ve duvarlarındaki mimari bloklar

Resim 5: Meter Adrastos ile ilgili yazıt

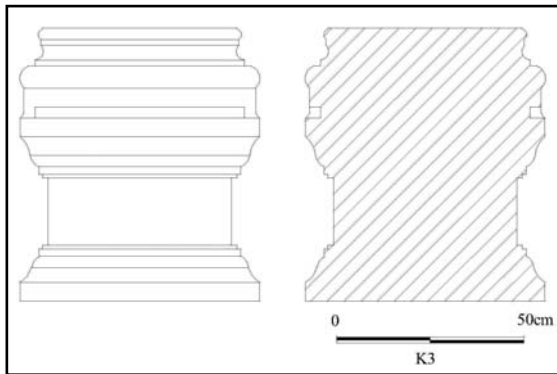
Resim 6: Tekke Mahallesi çeşmesi ve çevresi

Resim 7: Ali Güzel'in evi önündeki kaide

Resim 8: K3 numaralı postament

Resim 9: K3 numaralı postamentin çizimi

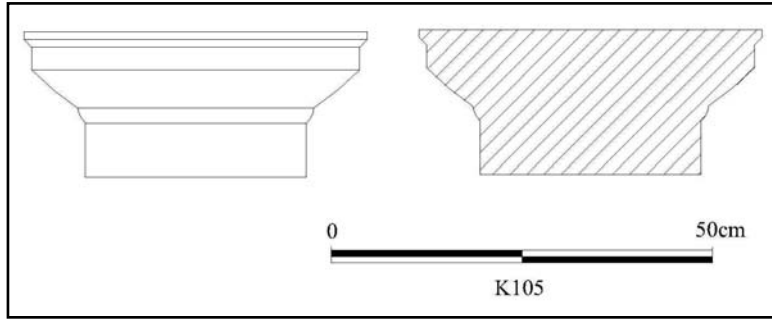

Resim 10: Cami önündeki K86 (171) numaralı Korinth başlığı

Resim 11: K61 (4) numaralı Dor başlığı

Resim 12: K105 numaralı Dor başlığı çizimi

Resim 13: K55 numaralı friz bloku

Resim 14: Ali Gümüş Evi önündeki K98 numaralı korniş bloku

Resim 15: K6 numaralı lahit teknesi